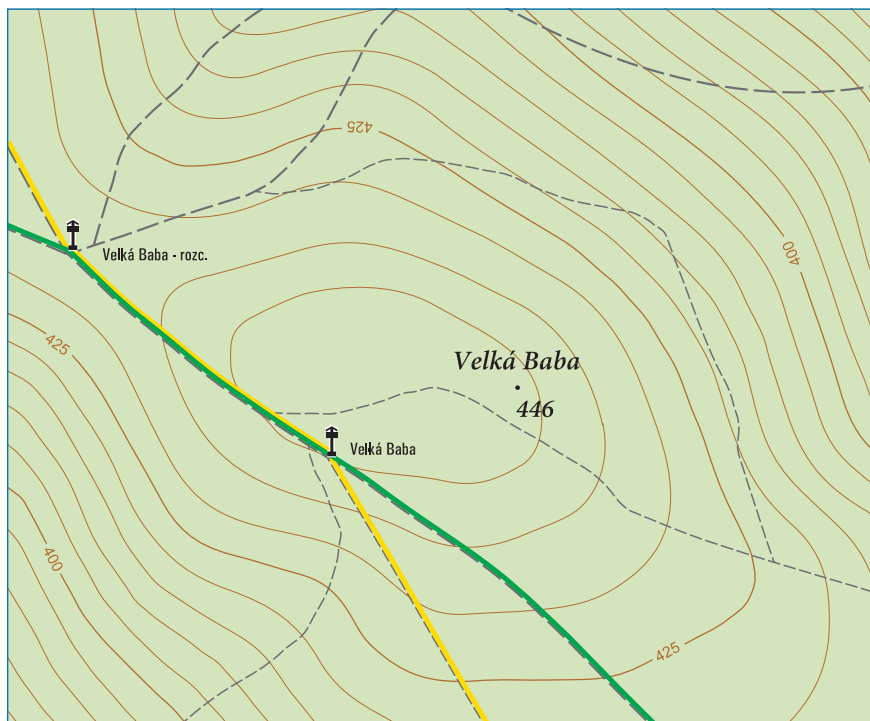

Hory i nížiny aneb povrch Česka

Cesta stoupala nejprve mírně, postupně byl svah strmější. Posledních 500 metrů bylo nejprudších. Dostali jsme se na vrchol. Unavení z celodenního pochodu, ale ten výhled stál za to. Pod námi byla celá naše země. Byli jsme tak vysoko!

Jak vysoko? Naši předci při hledání odpovědi na tuto otázku využili **hladinu moře**. U moře stanovili **nulovou výšku**. S každým dalším metrem přibývala výška nad mořem, tedy **nadmořská výška**.

Na výřezu turistické mapy vidíte vrchol kopce Velká Baba. Všimněte si, že je u něj bod s označením 446 – jedná se o **kótu**, která udává **přesnou nadmořskou výšku v metrech nad mořem** – značíme **m n. m.**

MĚŘÍME NADMOŘSKOU VÝŠKU

Vymodelujte z plastelíny krajinu. Vložte ji do nízké plastové nádoby a dolijte určitým množstvím vody – tato voda představuje nulovou nadmořskou výšku. Pomocí pravítka pak změřte nadmořskou výšku vašich krajinných prvků (kopců, hor a pohoří).

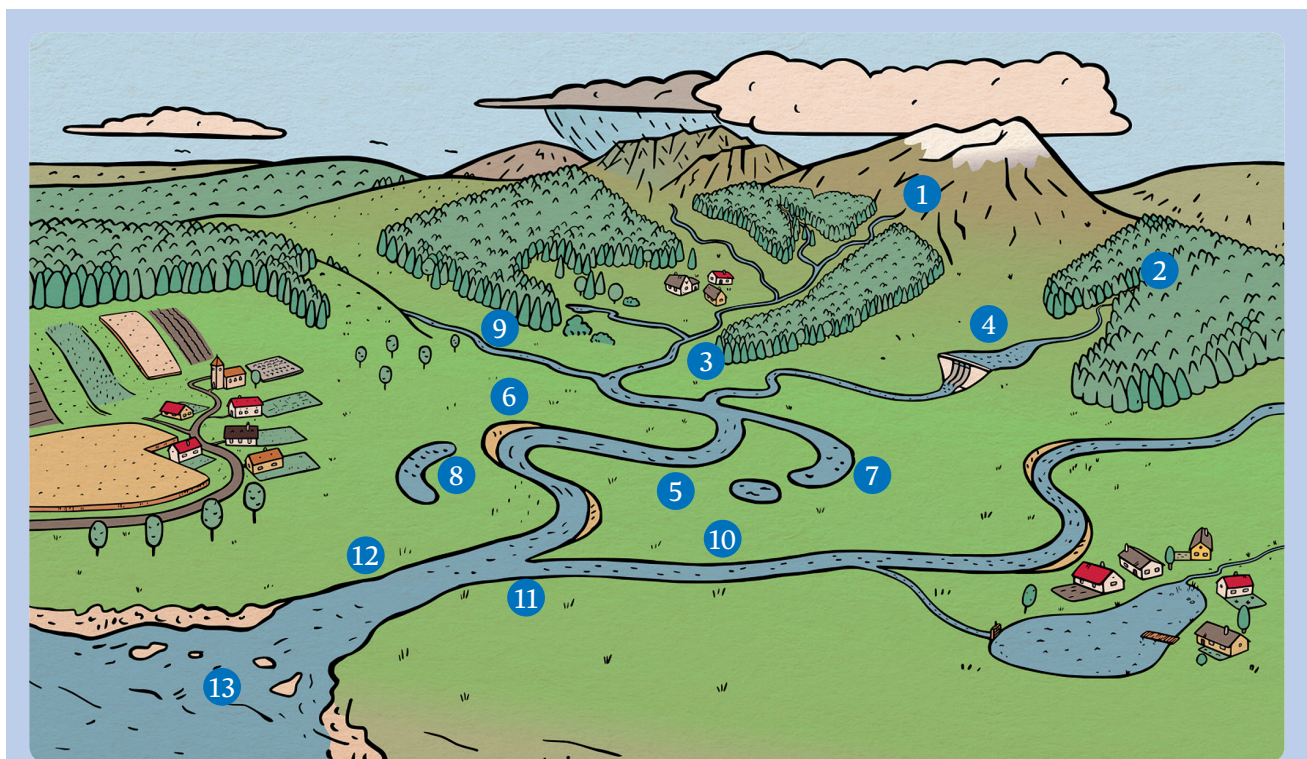
Čáry, které vidíte ve výřezu turistické mapy, spojují místa se stejnou nadmořskou výškou. Označujeme je **vrstevnice** a existují jen na mapě. Čím blíže jsou vrstevnice u sebe, tím prudší je svah, čím dále jsou od sebe, tím je svah mírnější.

- 1** Pomocí turistické mapy zjistěte, v jaké nadmořské výšce leží vaše obec. Jaké nadmořské výšky dosahují významné kopce ve vašem okolí?
- 2** Zjistěte, po kolika výškových metrech jsou zakresleny vrstevnice na výřezu mapy. Na kterou světovou stranu je svah od vrcholu Velká Baba prudší a na kterou je mírnější?

Řeky a vodní nádrže Česka

A jak praví Kosmas, dávný kronikář: „Naše země je tím zvláštní, že žádná cizí řeka do ní nevtéká, nýbrž všechny toky, velké i malé, do veliké řeky jsou pojaty a tečou až do moře.“ Právě proto bývá Česká republika označována jako střecha Evropy.

- 1 V jakých podobách se vyskytuje voda na Zemi? Co je to podzemní voda? Co je to povrchová voda?
- 2 Podívejte se na obrázek a popište vlastními slovy, co je na něm znázorněno. Poté si přečtete text pod obrázkem a vyhledejte jednotlivá místa z textu.

Řeka je přirozený vodní tok na povrchu Země. Začíná svou pouť **pramenem** (1), který najdeme nejčastěji v horách nebo **horském lese** (2). Její **horní tok** (3) vypadá jako tenký a rychlý potůček. Lidé využívají jeho rychlosti a staví zde **přehrady** (4). Postupně se řeka rozšiřuje a mohutní a ve **středním toku** (5) výrazně zpomaluje svoji rychlost. Právě v této části najdeme zákruty, **meandry** (6), které řeka vymodelovala při své pouti přírodou, když musela překonávat nějakou překážku. V některých místech došlo k oddělení těchto zákrutů, jakmile voda dokázala překonat překážku jinudy, a vznikala tak **slepá ramena** (7) nebo **mrtvá ramena** (8). Na své pouti se také setkává s dalšími řekami. Ty, které přitékají zprava, označujeme jako **pravý přítok** (9), ty zleva pak jako **levý přítok** (10). Po **soutoku** (11) dvou řek, pokračuje řeka ve své pouti. Na **dolním toku** (12) se již řeka jen líně táhne, místy to vypadá, že ani neteče. Dostává se až ke svému konci – k **ústí do moře** (13).

Jak vypadají sídla v dnešní době?

U nás v obci máme skoro všechno, co potřebuji. Je tu několik obchodů s potravinami, dokonce jedna večerka. Také zde máme tělocvičnu s posilovnou, autoopraváře, poštu i bankomat. Chodím tady k dětskému lékaři i k paní zubaře. Vlastně jediné, co mně u nás chybí, je koupaliště.

Jednotlivá sídla se od sebe liší svou velikostí, počtem obyvatel, typem domů, které zde lidé staví, ale také tím, které služby a možnosti práce lidem nabízí. Podle toho rozlišujeme, zda se jedná o sídla **městská** (města nebo velkoměsta) nebo **venkovská** (vesnice, samoty). Všechna sídla označujeme jako **obce**.

1 Uveďte, jakým typem sídla je obec, ve které bydlíte.

Města i vesnice se mění a vyvíjí. Všechny domy v obci mají svá čísla, tzv. **čísla popisná**. Ta jim byla přidělena již za vlády Marie Terezie. Čísla popisná nám dnes odhalují, které domy v obci jsou nejstarší a kde bylo historické jádro obce.

Změny v osídlení obcí můžeme pozorovat také díky **leteckým snímkům**.

ÚKOL Z REGIONU

Označte v plánu vaší obce nejstarší domy. Jaká byla jejich funkce?

ÚKOL Z REGIONU

V plánu obce vyznačte nejnovější zástavbu. Zjistěte, jak byla půda, kde dnes stojí nové domy, využívána dříve. Patří váš dům mezi starší zástavbu, nebo mezi novější?

Lužany (ulicová vesnice)

Lipnice (okrouhlá vesnice)

2 Prohlédněte si letecké snímky dvou vesnic a porovnejte, jak se liší jejich uspořádání.